

VIRASTOJEN OHJEET TIIVISTETYSTI

Huumeiden pistokäyttö sekä tartuntatautien ehkäisy ja hallinta

Päivitys 2023

Taustaa

Hepatiitti B:tä ja C:tä, HIV:iä ja tuberkuloosia esiintyy edelleen, ja ne aiheuttavat huomattavaa sairastuvuutta ja kuolleisuutta Euroopan unionissa ja Euroopan talousalueella (EU/ETA) sekä itäisen Euroopan naapuruuspolitiikan (ENP) piiriin kuuluvalla alueella.

Näihin tauteihin keskitytään Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kestäväen kehityksen tavoitteessa 3.3, jonka mukaan pyrkimyksenä on vuoteen 2030 mennessä lopettaa AIDS-, tuberkuloosi- ja malariaepidemiat sekä hoitamattomien trooppisten tautien epidemiat ja estää hepatiitin, veden välityksellä tarttuvien tautien ja muiden tarttuvien tautien leviäminen. Maat eivät saavuta tätä kestäväen kehityksen tavoitetta, ellei näihin tauteihin puututa kaikissa väestöryhmissä, mukaan lukien huumeiden pistokäyttäjät.

Tämä johtuu siitä, että huumeiden pistokäyttö on edelleen merkittävä riskitekijä verivälitteisten tautien (esim. hepatiitti B ja C sekä HIV) leviämisessä, ja huumeiden pistokäyttäjien riski sairastua myös muihin tartuntatauteihin (kuten sukupuoliteitse tarttuviin tauteihin tai tuberkuloosiin) on suuri EU:n, ETAn ja ENP:n alueella.

Huumeiden pistokäyttäjillä esiintyvien tartuntatautien ehkäisy ja hallinta on tärkeää, koska nämä taudit heikentävät elämänlaatua ja elinajanodotetta. Lisäksi on olemassa riski, että tartunta leviää edelleen ja myös niille, jotka eivät käytä pistettäviä huumeita.

Lopulta taudeista voi seurata sekä välillisiä että välittömiä kustannuksia yhteiskunnalle esimerkiksi menetettynä tuotavuutena ja korkeina hoito- ja hoivakustannuksina.

Tavoite ja kohderyhmä

Euroopan tautien ehkäisy- ja valvontakeskuksen (ECDC) sekä Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seuranta-keskuksen (EMCDDA) yhteisten ohjeiden on tarkoitus tukea päättäjiä sekä kansanterveys- ja sosiaalialan ohjelmien suunnittelijoita vahvistamalla tietopohjaa, jonka avulla kehitetään kansallisia strategioita, toimintalinjoja ja ohjelmia, joilla ehkäistään ja hallitaan huumeiden pistokäyttäjien infektioita ja tartuntatauteja.

Maksimaalista hyötyä

Jotta näistä toimista saataisiin mahdollisimman suuri hyöty, niitä tulisi rahoittaa riittävästi ja ne olisi toteutettava ennaltaehkäisy- ja palvelujen tarjoamisen periaatteiden mukaisesti. Näihin periaatteisiin sisältyy erityisiä toteutettavia toimenpiteitä

- jotka yhdessä maksimoivat toimien kattavuuden ja tehokkuuden
- yhdistettynä muihin keskeisiin terveyttä edistäviin toimiin, jotka kohdistuvat rakenteellisiin ja yksilöllisiin tekijöihin, jotka edistävät terveellisempää ja/tai turvallisempaa käyttäytymistä (esim. toimet, joilla vähennetään leimautumista ja syrjintää ja edistetään turvallisempaa seksikäyttäytymistä ja huumeiden käyttöä)
- jotka hyödyntävät käytännöllistä, kohdennettua, yhteisöllistä ja henkilökäsitä lähestymistapaa.

Kriittinen asiantuntija-arvio tärkeimmistä toimenpidealueista

Saatavilla oleva vankka näyttö, asiantuntijoiden käsitykset ja ajantasaisten kansainvälisten ohjeiden mukaiset parhaat käytännöt ovat nostaneet esiin kuusi keskeistä toimenpidealuetta. Niiden omaksumista olisi pidettävä keskeisenä kokonaisvaltaisessa lähestymistavassa, jonka perustana ovat asiaankuuluvat operatiiviset tarpeet sekä sääntely- ja lainsäädäntökehykset, joilla ehkäistään ja hallitaan tartuntatautien leviämistä huumeiden pistokäyttäjien keskuudessa:

1 Steriilien injektiovälineiden jakelu

Steriilien neulojen ja ruiskujen sekä muiden huumeusaineiden käyttöön liittyvien välineiden (keittimet, suodattimet ja injektioneeste) jakelu, myös vankiloissa ja apteekeissa.

2 Huumeriippuvuuden hoito

Opioidiagonistihoidon tarjoaminen, myös vankiloissa

steriilien injektiovälineiden tarjoaminen opioidiagonistihoidon yhdistettynä

tiedottaminen, valistus, neuvonta ja taitojen kouluttaminen opioidiagonistihoidon ja neulojen- ja ruiskujenvaihto-ohjelmaan yhdistettynä, myös vankiloissa.

3 Rokottaminen

Huumeita pistämällä käyttäville henkilöille annetaan mahdollisuus rokottautua hepatiitti A:tä ja B:tä, hengitystieinfektioita, kuten covid-19-tautia ja influenssaa, sekä jäykkäkouristusta vastaan infektioiden ja/tai niiden aiheuttamien komplikaatioiden ehkäisemiseksi. Erityisesti HIV-positiivisille tarjotaan myös rokotteita pneumokokkia ja ihmisen papillomavirusta vastaan.

4 Tartuntatautien testaus

Tietoiseen suostumukseen perustuen ja asiaankuuluvien ohjeiden mukaisesti tarjotaan rutiininomaisesti mahdollisuutta osallistua vapaaehtoisesti luottamuksellisesti tehtäviin seuraavien tautien testeihin:

- hepatiitti C -virus ja HIV-virus kaikille huumeiden pistokäyttäjille
- hepatiitti B -virus kaikille huumeiden pistokäyttäjille, joita ei ole rokotettu tai joiden rokotussuoja on puutteellinen
- sukupuolitaudit (esim. kuppa, klamydia, tippuri) kaikille huumeiden pistokäyttäjille, joilla on sukupuolitautilien oireita, ja/tai niille, joilla on suurentunut tautien riski (esim. useita seksikumppaneita, seksin myyminen rahasta tai vaihtokauppana huumeista)

- tuberkuloosi kaikille huumeiden pistokäyttäjille, joilla on sairauden oireita ja/tai niille, joilla on suurentunut taudin riski (esim. altistuminen tai altistava perussairaus).

Kaikki positiivisen testituloksen saaneet henkilöt tulisi ohjata hoitoon.

5 Tartuntatautien hoito

Hoidoksi tarjotaan

- viruslääkitystä henkilöille, joilla on diagnosoitu hepatiitti B ja jotka täyttävät hoitovaatimukset
- viruslääkitystä henkilöille, joilla on diagnosoitu hepatiitti C
- viruslääkitystä henkilöille, joilla on diagnosoitu HIV
- lääkitystä tuberkuloosipotilaille
- tuberkuloosia ehkäisevää lääkitystä sen jälkeen, kun jo saadun tartunnan mahdollisuus on suljettu pois
- lääkitystä muihin tartuntatauteihin, kuten sukupuolitauteihin ja bakteeriperäisiin ihoinfektioihin, kliinisen tarpeen mukaan.

Varmistetaan, että pistokäyttäjille suunnattujen palvelujen tarjoajat ja tartuntatautien hoitoa tarjoavat palveluntarjoajat tekevät keskenään yhteistyötä hoitoon ohjaamisen lisäämiseksi erityisesti hepatiitti C:n osalta.

Näyttö osoittaa, että ainakin hepatiitti C:n hoidossa vertaismentoreiden myötävaikutus voi vahvistaa hoitoon sitoutumista.

6 Huumeiden käyttöhuoneissa pistokäyttö tapahtuu valvotussa ympäristössä*

Valvottujen käyttöhuoneiden tarkoituksena on vähentää huumeiden pistokäyttöön liittyvää riskikäyttäytymistä, mikä voi ehkäistä hepatiitti C:n ja HIV:n leviämistä.

*Useimmissa huumeiden käyttöhuoneissa pistokäyttö tapahtuu valvotusti. Nämä terveydenhuoltoympäristöt ovat puhtaita ja yleensä lääketieteellisesti koulutetun henkilökunnan valvonnassa, ja niihin muualta aineet hankkineet käyttäjät voivat tulla ottamaan huumeensa. Sääntely- ja lainsäädäntökehykset vaihtelevat maittain ja vaikuttavat siihen, voidaanko tällaista palvelua tarjota ja minkälaiset toimintamallit ovat sallittuja.

Eteenpäin näyttöön perustuen

Tukitoimien toteuttamisen odotetaan edistävän paikallisten, alueellisten, kansallisten ja kansainvälisten tartuntataudeille asetettujen tavoitteiden saavuttamista, jos ne toteutetaan riittävässä laajuudessa.

Toteuttaminen sinänsä on monimutkaista, ja maat eroavat toisistaan politiikkojensa, resurssivalmiuksiensa, terveydenhuoltojärjestelmiensä sekä sosiaalisten, kulttuuristen ja epidemiologisten olojensa suhteen, joten ohjeiden toteuttamisesta vastaavien tahojen tehtävänä on päättää, mitä toimia ja niiden yhdistelmiä priorisoidaan missäkin tilanteessa.

Ohjeisiin sisältyvien suositusten soveltamisen tueksi maat saavat 12 hyvän käytännön mallia. Niissä esitellään Euroopan maissa onnistuneesti käytettyjä tukitoimia ja lähestymistapoja, joilla ehkäistään ja hallitaan pistokäyttöön liittyviä infektioita.

Mallit osoittavat, että arvokasta yhteisössä tapahtuvassa testauksessa ovat vertaistoiminta, monialaiset lähestymistavat ja hoitajien osallistuminen. Näin voidaan ohjata tartunnan saaneita huumeidenkäyttäjiä hoitoon ja sitouttaa heidät hoitoon.

Toimenpiteiden toteuttamisen, tiiviin valvonnan ja jatkuvan seurannan lisäksi tarvitaan pitkäaikaista pistokäyttöön liittyvien tartuntatautien ehkäisyyn ja hallinnan tutkimusta ja siihen panostusta.

Lue ohjeistus kokonaisuudessaan osoitteessa:

<https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/prevention-and-control-infectious-diseases-among-people-who-inject-drugs-2023>

Tutustu hyvän käytännön malleihin osoitteessa:

<https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/models-good-practice-community-based-testing-linkage-care-and-adherence-treatment>